

pa je bila taka njegova beseda potrebna, da je nekoliko prevetrila s kadilom prenapolnjen tempelj naše partizansčine.

Kri v plamenih se ne omejuje zgolj na vojno liriko. Urednika svoj izbor označujeta kot liriko socialnega protesta in ljudske vstaje in poezija iz NOB predstavlja samo del. Izbrane pesmi zaobjemajo prostran časovni razpon štiridesetih let: po času objave je najstarejša pesem Albrehtova iz 1920, v drugi izdaji pa celo Bevkova iz 1916, zadnje verze pa sta sestavljavca vzela iz Šmitovih in Vipotnikovih knjig 1950, v drugi, razširjeni izdaji pa še iz 1959 (iz Oniča). Pri tako krhki snovi, kot je lirika, in pri tako aktualni poeziji, kot jo vsebuje antologija, je mogoče o obsegu in o izbranih pesmih govoriti iz drugačnega občutja in iz drugačne ocene ter predlagati to in ono, vendar bi ostala kljub temu sodba o antologiji ta, da so tako pretehtane in estetsko ubrane antologije v slovenski literaturi samo izjemne. Lirika, ki se veže na NOB, je tu vključena v ostalo poezijo. Posebej pomenijo obogatitev lirike iz NOB tiste pesmi, ki so tu prvič priobčene iz rokopisov, nastalih v vojnih letih.

Antologiji Kri v plamenih in Lirika upora, ki jo je sestavil Mitja Mejak, ne delata pregraj med pesmimi, ki so nastale pred vojno, med njo in po njej. V resnici se leta prelivajo, prelivajo čustva in misli in prelivajo tudi stih. Mejakova antologija se po svoji zamisli ujema z gori obravnavano Štihovo antologijo vojne proze: podaja izbrane pesmi, nastale med vojno in po njej, priteza pa tudi nekaj ustvaritev, ki se — zelo skladno — kot uvodni akord vključujejo v harmonično ubran celotni izbor in so nastale in bile objavljene neposredno pred velikim spopadom. Mejakov izbor se za vojno motiviko in motiviko NOB zelo ujema s Krvjo v plamenih. Jasno pa, da ima več pesnikov in pesmi »iz osvobodilnega boja«, kakor pravi podnaslov, in le izjemoma kakšno pesem, ki jo vključujeta Kalan in Vipotnik v poezijo socialnega protesta. Tako je Mejakova antologija bolj ubrana in enotna, a po estetski teži ne dosega zbirke Kri v plamenih. Obe pa v celoti dosegata zastavljeni cilj.

Viktor Smolej

PREŽIHOVO PISMENO SREČANJE S ŠORLIJEM

Slučajno sem pred kratkim odkrila v nekem svojem letniku predvojne Sodobnosti natipkan prepis Prežihovega dokumenta, ki vsekakor zasluži objavo. To je njegovo pismo Šorliju, ki mi je bil o njem pravil Šorli sam, a mu je bilo v času, ko smo zbirali gradivo za Prežihov zbornik, nedostopno. Potrdilo za to izjavo smo našli v obeh Šorlijevih pismih, shranjenih med Prežihovo korespondenco v študijski knjižnici v Ravnah (Rp I Š 1, 2; dovoljenje za objavo teh dveh pisem mi je 22. XII. 1962 posredoval tamkajšnji upravnik dr. Fr. Sušnik, za kar se mu na tem mestu zahvaljujem). Temno se spominjam, da mi je to, takrat pogrešano pismo (prim. Prežihov zbornik, 1957, 366) kasneje nekdo, ki je imel dostop do Šorlijeve rokopisne ostaline, prinesel, zaman pa brskam po spominu, kdo bi to utegnil biti. Vsekakor se je to moralo zgoditi v naglici, drugače se ta dokument ne bi bil mogel zamešati med knjige, kamor ne spada.

Pismo ni važno le kot dopolnilo k Prežihovi korespondenci, marveč predvsem zavoljo vsebine same. Z avtorjevo izjavo, da sta dve Šorlijevi deli vplivali na spremembo njegovega stila, odpira oziroma pomaga reševati nekaj važnih problemov.

Predvsem se vsiljuje vprašanje, kdaj je mogel Šorlijev realizem preobraziti Prežihovo romantiko. V Prežihovem delu namreč le redkokdaj povsem pogrešamo romantičnih elementov, hkrati pa kaže že njegov mladostni razvoj tako izrazito premočrtno prežihovsko pot v družbeno usmerjeni realizem, da bo že takrat v njem Šorlijeva individualistična psihološka problematika težko zasledljiva. Kazalo pa bi se zamisliti ob prvih dveh objavljenih črticah iz leta 1909 (V tujino, Petkov Cenc), ki sta nekoliko drugačni od naslednjih. Drastično pretiravanje, groteskna stilizacija kakor tudi čustvena prizadetost dajo slutiti podobne prvine tudi v rokopisnih začetkih, ki jih v celoti najbrž ne bo več mogoče odkriti. Na prelomu 1909/1910 je utegnil v Prežihova poseči Šorlijev vpliv. Odtlej se Prežih izraža otipljivo in stvarno, povezano z neposrednim okoljem. Vendar je že takrat bolj prvinski od Šorlija, ki ga je kvečjemu prebudil v novo smer. Problem kmeta, kakor se ga loteva od 1910 naprej, pa je soroden Šorlijevim meščanskim pogledom in ga nekje v jedru do konca bolj veže s krščansko tradicijo kot pa z marksizmom.

Vse to zasluži posebno študijo, ki pa ne more dozoreti, dokler ne bo odkrito Šorlijevo delo, ki ga Prežih po vsej verjetnosti pomotoma imenuje »Razporoka« (v Kocijanovi celotni bibliografiji Šorlijevega opusa, Gorenjska 1957, 140—144, dela s takšnim naslovom ni).

Gostobesednost in stavčna neokretnost sta znaka Šorlijeve senilnosti in dokazujeta, da v času, ko je pisal obe tu objavljeni pismi, ni mogel več kontrolirati in osporavati romana, ki mu ga Prežih pripisuje. Začutil pa je potrebo, da ga opozori na tisti dve deli, ki sta vzbudili največjo pozornost: roman »Človek in pol«, 1903, in avtobiografija »Moj roman«, 1940.

Roman »Pot za razpotjem«, 1906, je do danes po krivem utonil v pozabo. Pozornost zasluži ne samo zaradi psihološke jasnosti in stilne strnjenosti, marveč tudi kot problem-sko delo, ki družbeno-politično dokumentira gibanje in spopadanje med našo takratno podeželsko duhovno in posvetno inteligenco in z liberalnega stališča presenetljivo ostro in zahtevno obračunava z njo. S tem delom si je Šorli ne glede na svoje kasnejše zvo-de-nevanje prislužil med našimi tedanjimi pisatelji eno osrednjih mest, ki zdaleč presega Murnikovo prečesto plehko, stilno sicer okretno, mestoma celo blestečo, v jedru pa neprepričljivo in neprizadeto fabulistiko.

To se mi je v dopolnilo in korekturo mojega dela zdelo potrebno povedati že zdaj, hkrati z opozorilom na jubilejno leto, ki ga letos ne kaže prezreti. Saj bi Prežihov Voranc letos dosegel sedemdeset let, torej komaj nekaj več kot njegov sodopisnik pred šestnajstimi leti. In tudi s tem kratkim pismom je dokazal svoj nadpovprečno tenki čut za zapo-stavljenca in tako omogočil morda edino, vsekakor pa najdragocenejše priznanje sedem-desetletnemu starčku, ki je odmiral gmotno in moralno pozabljen od vseh.

Marja Boršnik

I

IVO ŠORLI PREŽIHU

Ljubljana, 26. 7. 46.

Velespoštovani!

»Prizanesi mi, Gospod, kajti Dalmatinec sem!« je baje vzklikal sv. Hijeronim, če jo je kdaj malo polomil; in čeprav sem jaz celo kot Primorec (točneje: Goričan) samo še tolminski »galilejec«, je tudi z mano zato, ali kdo ve zakaj tako, da moram, če me kdaj prav resnično prime, »vvreči s sebek«, ker prej ne najdem miru. (Pa saj tudi ni ravno vsak dan; celo tako je, da se spominjam samo sličnega »pozitivnega« pisma Jušu Kozaku za njegov »Beli mecesen«, a potem še enega »negativnega«, ki ga je menda »prizadeti« tudi kar molče vtaknil v žep, kajti po hrvatskem pregovoru od mene bolj razumni »Kranjec ne odgovara«.)

No, danes pa je z mano spet tako, da se Vam prav moram iz vsega srca zahvaliti za »Jamnico«, ki sem jo pravkar z rastočo slastjo počasi prebral. Zame ste s tem največjim našim »tekstom« odnesli palmo nam vsem slovenskim skribentom brez izjeme visoko na vrh, a ako že jaz ne morem biti »prvi«, mi je tako toplo pri srcu, da ste to Vi, ki ste v to veličastno sliko znali zajeti vse to naše resnično slovensko življenje — saj če so obrazi koroški, je to vendar le bolj zunanji »moment« — zlasti tako edinstveno prenašati kmečko in delavsko trpljenje in veselje, a pri tem (skoraj bi si upal napisati: vendar) predvsem ustvariti pravo visoko pesem ti naši ljubi grudi in vsemu, kar je eno z njo. Kakšna sreča, da ste se telesno odtrgali od nje šele potem, ko ste jo bili že do vseh globin (tudi fizično mislim) doživeli! (Nekako sta si vendar podobna z Bevkom, ki se je mogel k njej vsaj kmalu vrniti in jo od blizu vsaj gledati; a tudi Mišku je bilo dano, da se ni moral samo v duhu in šele z zorenjem iz naših mestnih mlakuž počasi tipati »nazaj«.)

Ni dvoma, da nam boste dali še lepih reči; a vendar bi dvomil, da se celo Vam posreči še kaj popolnejšega, ali recimo rajši: še bolj polnega. Občutek imam, da je to tudi naj-zbranejšemu dano samo enkrat. Toda saj je ta enkrat za vselej in v najvišjem pomenu dovolj! (No, če dovolite: tudi s tistim okoli »Mohorjeve« ste se zapisali v vsako slovensko srce — še meni je bilo nekolikokrat dano, da sem s tem »argumentumom argumentorum« naše kulture tolkel Švabe in Lahe po glavi.)

H koncu Vas prosim, da to moje pisanje vzamete samo prijazno na znanje in nič več — vsega drugega bi me bilo sram, ker dobro vem, da takšna »impulzivnost« pri nas že celo ni v navadi in bi šla kvečjemu v našem — Taraskonu ...

Najvdanejši Vam:

Dr. Ivo Šorli

Pripis 3. 8. 46.: Naravnost neverjeten »dožitek« — seve tudi posledica moje »površno-sti«! Čeprav živim zdaj že deseti mesec v Ljubljani, sem — deloma po vpreženosti z urad-nim, a tudi »zasebnim« delom, ki me navzlic vsemu (to je, da za enkrat pišem res še

samo sebi, kar me pa niti najmanj ne moti, ker mi je te »javnosti« že več (ko dovolj) še vedno žene naprej, v tem mestu še tako malo razgledan, da poznam še zelo malo zasebnih »razmer« in to celo takih kakor ste — če dovolite — na primer Vi. Tako sem moral tudi po Vašem c. naslovu šele vprašati, pa so mi rekli, da živite sicer večinoma »na domu«, da ste pa tudi »nameščeni« pri minist. za prosveto. No, sem si rekel, če je temu tako, ne boš mnogo povpraševal še po tem, kje je ta »dom«, saj moža pozna dandanašnji vendar že vsak otrok. In tako sem na ovitek napisal točno sledeče: »Tov. Lovro Kuhar (Prežihov Voranc) Ljud. poslanec in književnik. Ljubljana. Ministrstvo prosvete, zdaj pa sem (kakor smo vajeni še od okupacije, a se nas ta navada tudi še danes drži) pripisal tudi še svoj točni naslov. Hvala Bogu! (Jaz bi »ga« pisal še vedno z veliko začetnico, ker mi pomeni tisto Silo, ki — naj me šment vzame — nad nami v ti ali oni formi je!) Pošta mi je namreč danes to pismo vrnila v ti obliki: Najprej je bila prečrtana »Ljubljana« in spodaj z zelo lepo pisavo — »Maribor«. Toda ta se je spet moral umakniti spet lepo napisani »Ljubljanici«, a tu pripomba z zelo revno roko: »nazaj nepoznan«. In ob strani spet »šolano«: »Obrnil!« Torej vidite, da Vas vsaj ti »otroci« še ne poznajo! In sem prepričan, če bi bil naslovil: »Tov. dr. France Prešerin, advokat v Kranju«, da bi bil uspeh najbrže isti... Slabo pa me poznajo, če mislijo, da bom odnehal: še danes bom izrobkal iz svoje res odlične (do 3/4 iz samih »Akademikov« — tudi te pišem z veliko! — sestojede) večerne družbe, kje je ta Vaš »dom« in bom tja poslal! Morala iz vsega še mi dalje, čeprav smo že v svojem 70. letu in nas včasih obide občutek, da smo po tem dolgem življenju skoraj brez oddiha — 30 let notariata z 1 samo tipkarico — več »finančni« ni dovolil — in 21 vezanih knjig — zaslužili če ne še pokoja, pa dela, ki bi človeka manj »mrvilo« in bolj veselilo... Ampak tudi tu Vas rotim: ne smatrajte tega za kakšno »priporočilo«, saj se tudi tako — s svojim starim humorjem v žepu — počutim bolje, kakor marsikdo, ki mu — kakor smo včasih rekli — lete bolj zlato zapečeni golobi v usta...

Groharjeva ulica 9/I Dr. I. Šorli sod. tajnik. Ljubljana

II

PREŽIH ŠORLIJU

Spoštovani tov. Šorli.

Vašega pisma sem bil pa res vesel. Zelo prav ste storili, da ste ga napisali. Osebnost Vas sicer ne poznam, na žalost, ali upam, da se bova v najkrajšem času še videla.

Spominjam se, kako sem jaz svojčas z velikim zanimanjem bral Vaše stvari, ki so name zelo vplivale. Tu sta predvsem oba romana »Pot za razpotjem« in pa »Razporka«. Meni sta ti dve slovenski deli pomagali iz terena literarnega navdušenja mladega romantika na realna tla pripovedništva. Še danes imam oba ta romana v spominu, akoravno sem ju čital še skoraj kot otrok.

Zelo rad bi Vas enkrat videl pri meni, če Vas bi enkrat pot prinesla naokrog. Drugače se bomo pa enkrat v Ljubljani morali srečati.

Torej hvala in najlepše pozdrave

Vaš

L. Kuhar — Prežihov

Kotlje, 8. 8. 46

III

ŠORLI PREŽIHU

Ljublj., 10. 8. 46

Dragi (saj smem?) tovariš!

Če sem Vas jaz s svojim pismom razveselil, kako ste šele Vi mene! Namreč, ker prav čutim, da ste me prav razumeli. To je, da sem ga Vam poslal, ne, da bi mi kaj dali, ampak, ker ste mi dali. (Mislim, da so nam nekateri naših bralcev tako vdanj prav iz neke »podzavestne« hvaležnosti, ker smo jim nekaj dali, a jih pri tem čisto nič ne »obvezali«, kar je vedno precej kočljivo in zato tudi toliko nehvaležnosti in »nehvaležnosti« na svetu).

No, da ostaneva pri besedi »kočljivo« (dasi v malo drugačnem pomenu): zame je bilo to pismo takšno pač glavno zato, ker ste danes — reciva — tudi »položajno« nekdo, jaz pa, čeprav se nikakor ne čutim čisto na dnu (a bi se — kajpak ob koščku kruha mojim sicer še precej prožnim, a vendar že starim kostem celo to čisto prileglo) moram zelo

paziti, da krotim (če smem ponoviti besedo) celo svoje »taraskonske spontanosti« v smer, kjer bi morebiti izzvenele kakor nekakšno opozorilo nase, če nočem izgubiti tega, kar je pri možu — poleg absolutne nesentimentalnosti proti samemu sebi — še najvažnejše: spoštovanja do samega sebe. No, srečen sem, pravim, da sem zadel pravo nekoliko iz »winstinkta«, a še bolj iz dočutenja Vas zlasti še iz »Od Kotelja do Belih vod«, kjer ste tudi po srcu stopili človeku tako blizu. (Saj Vas pač ni treba prositi, da se ne ozirajte na »priporočila« ljudi, ki, vtesnjeni v svoje »paragrafe« — le povsod jih je vrag nastlal in niiti ne najmanj po zlahtnih poljih, kjer poganjajo rožice človeškega srca! — menda res kar ne morejo preko njih! In jaz mislim, da si je ta, ki je znal v dovršeni arhitektoniki zgraditi velik roman, pridobil pravico, da, naprtil celo dolžnost, da, če začuti potrebo, odpre bolj ali manj na stežaj tudi vrata v svojo lastno notranjost, ki je do neke mere postala neke vrste »javno dobro«.)

Najmanj sem seveda pričakoval, da me boste počastili še s »protikomplimentom«! In ni vraga, da mi je dobro, pa še kako dobro storilo! A zlasti še dobro človeku de, če doživi, da je nekoga ne samo malo »pozabaval«, temveč mu tudi nekaj dal, »vcepil« itd. (Tako n. pr. sem jaz svojega večjega prvenca »Človeka in pol«, ko sem ga bil po kakih 20 letih spet prebral, iz že ne vem več kakšnih razlogov zasovražil. (To sem sicer povedal že v svojem življenjepisu, ki ga je »Hram« izdal pod »podtaknjenim« mi naslovom »Moj roman« — mimo grede, če še ne veste: edina slov. knjiga, ki je doživela »visoko čast«, da so jo Lahi ne samo zaplenili, temveč po možnosti tudi požgali.) Ko pa mi je povedal ta in oni, koliko je iz tega romana »pil narodnega navdušenja«, oni spet kaj drugega »produktivnega«, sem vzel knjigo še enkrat v roke in se — spravil z njo. Če pa sem smel kar na Vas celo »vplivati«, kakor se ljubeznivo izražate, mi mora biti to seve le v najvišje zadoščenju!

Če Vas zanima, bi Vam povedal, da mi »žilica« (kolikor me seve ne izčrpajo uradni posli) še vedno — skoraj bi rekel: »seveda« — ne da miru, da pa za enkrat še dalje »brodim po svojih spominih«, kar je za človeka v 70. letu tudi še najbolj »naravno«. Opisal sem naše doživljaje pod okupacijo na Gorenjskem, svoje ture po naših hribih in svoje hoje po tujini, vse pa je bolj le nametano na papir in zdaj polagoma »pilim«, kar bo trajalo pač še nekaj časa, dokler se vsaj meni ne bo zdelo za silo zrelo.

V svojem »Mojem romanu« (že citira se kar divno!) sem spregovoril tudi o svojih 2 koroških letih pri bar. Pinu na gradu nad Velikovcem (in poskusil vmes temu velikemu našemu prijatelju postaviti vsaj malo spomenika.) Prelepi so ti spomini (t. j. ne na mojem papirju, marveč v mojem srcu.) In eno sem tam in pozneje že celo dojel: če Korošec je, potem je res in že celo kar sto od sto! (nekako »tipična« se mi zdita žlahtna brata Šašlja, sodnik in biv. notar). A po srcu se mi zdite od nas vseh še najblažji ljudje. (Celo še boljši od mojih ožjih rojakov — Tolmincev.) Da pa niste »Kranjec, koji ne odgovara«, ste najlepše pokazali s svojim ljubeznivim pismom. In ker sem še preveč vezan, da bi se mogel odzvati Vašemu prijaznemu povabilu — prosim, ko pridete v Ljubljano: »Karte genüht!«

Na,vdanejši Vam:

Ivo Dr. Šorli

(Zgoraj, nad preplepljenim pretrganim vogalom:) O vražji stroj — prav tu mi jo je moral zagosti! Pa naj obliž prekrije še to!

O METODI BESEDOTVORNIH RAZISKOVANJ V POLJSKI LINGVISTIKI

Ob delu M. Brodowske-Honowske *Slowotwórstwo przymiotnika w języku staro-cerkiewno-słowiańskim* (Kraków-Wrocław-Warszawa, 1960) bi v skopih obrisih rada nakazala raziskovalno besedotvorno metodo tako imenovane Varšavske lingvistične šole. Ne gre mi za ocenjevanje dela kot takega, ker zahteva téma Brodowske-Honowske specialnih priprav in natančno poznavanje obsežnega pridevniškega besednega gradiva, pri katerem se ne moremo sklicevati na naš lastni jezikovni material in občutek. Po svoji metodi je delo Honowske za nas novost in zato še posebno zanimivo.

Zakaj je to delo za nas novost, zakaj je zanimivo in kaj nam lahko pojasni besedotvorna obravnava stosl. pridevnika? Na ta vprašanja več ali manj Honowska odgovarja v uvodu, kjer nas seznanja z namenom svojega dela in z glavnimi principi obdelave.

Razdelitev problemov je smotrna; logično prehajajo drug v drugega, kakor zahteva bogato besedno gradivo. Na prvo mesto je uvrščen spisek vseh stosl. sufiksov, sledi mu analitični del, ki obravnava produktivne proste in zložene sufikse ter neproduktivne